

Olivier Messiaen

Quatuor pour la fin du temps

In het kader van
dodenherdenking en Bevrijdingsdag

Zaterdag 4 mei - Bergsingelkerk, Rotterdam

Zondag 5 mei - Oude Kerk, Charlois

ROTTERDAM
CHAMBER MUSIC
SOCIETY

Quatuor pour la fin du temps (1941)

Olivier Messiaen (1908-1992)

Programma

1. Liturgie de cristal
2. Vocalise, pour l'Ange qui annonce la fin du Temps
3. Abîme des oiseaux
4. Intermède
5. Louange à l'éternité de Jésus
6. Danse de la fureur, pour les sept trompettes
7. Fouillis d'arcs-en-ciel, pour l'Ange qui annonce la fin du Temps
8. Louange à l'Immortalité de Jésus

Musici: Ensemble MIR

Viool	Ioan Haffner
Cello	Alexis Bove
Klarinet	Mutsumi Watanabe
Piano	Rutger de Ronde

ensemblemir.com

Vanavond spelen vier jonge musici die zich nog in de beginfase van hun carrière als beroepsmusici bevinden. Dit is anders dan gebruikelijk: ze hebben dit keer geen ervaren musici aan hun zijde tijdens het concert. In plaats daarvan zijn ze gecoacht door artistiek leider van RCMS Julien Hervé.

Reinbert de Leeuw

Na een periode van intensieve repetities hebben ze afgelopen vrijdag hun repetitieproces afgesloten met een unieke masterclass door Reinbert de Leeuw (Amsterdam, 1938). Hij kent alle aspecten van de muziek van Olivier Messiaen en de uitvoeringspraktijk als geen ander. Hij is een groot bewonderaar van deze Franse componist, heeft hem persoonlijk gekend en met hem samengewerkt. Tevens heeft hij als pianist het 'Quatuor pour la fin du temps' vaak uitgevoerd. Wij zijn hem dankbaar voor zijn begeleiding van de jonge musici en zijn heel benieuwd hoe zij vanavond hun interpretatie aan dit bijzondere muziekstuk geven.

RCMS: Jonge musici op weg naar een professionele carrière

Jonge musici de kans geven om meer podiumervaring op te doen met kamermuziek. Dit was zes jaar geleden de drijfveer voor Julien Hervé, soloklarinettist van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, om de Rotterdam Chamber Music Society (RCMS) op te richten. In november 2013 gaf RCMS haar eerste concert en inmiddels zijn er vele gevolgd.

Julien Hervé: "Jonge musici krijgen niet voldoende de kans om podiumervaring met kamermuziek op te doen. Door hen aan ons te binden kunnen we in een week een prachtig programma neerzetten, hen de kneepjes van het vak bijbrengen en samen toewerken naar een concert. Die ervaring is voor jong talent van levensbelang, maar voor ons ook: we bereiden immers ook onze collega's van de toekomst voor op hun professionele carrière!"

De chef-dirigent van het Rotterdams Philharmonisch Orkest (RPhO), Lahav Shani, juicht dit initiatief van harte toe. Hij is erevoorzitter van RCMS.

Over het Quatuor pour la fin du temps

De Franse componist, organist en pianist Olivier Messiaen (Avignon 1908 - 1992) is een van de belangrijkste en invloedrijkste componisten van de twintigste eeuw.

Zijn onconventionele werk is sterk beïnvloed door de Rooms-Katholieke geloofsleer. Hij begon op jonge leeftijd met componeren en ging met 11 jaar al studeren aan het conservatorium van Parijs. Op 22-jarige leeftijd werd hij aangesteld als organist-titulair van de Église de la Sainte Trinité te Parijs, een functie die hij tot aan zijn dood zou bekleden. In 1940 werd hij bij Verdun gevangen genomen door de Duitsers. In het gevangenkamp te Görlitz schreef hij voor de toevallig aanwezige professionele musici (klarinetist Henri Akoka, violist Jean le Boulaire en cellist Étienne Pasquier) en hemzelf het introspectieve 'Quatuor pour la fin du temps', dat een van zijn meest gespeelde werken is gebleven. De eerste uitvoering vond plaats in 1941 in het kamp. Messiaen zei hierover: "Nooit is er met meer aandacht en begrip naar mijn muziek geluisterd."

Het 'Quatuor pour la fin du temps' is gebaseerd op het bijbelboek Openbaringen, hoofdstuk 10, vers 5 tot 7: "En de engel die ik zag staan op de zee en op de aarde heft zijn rechterhand op naar de hemel en zwoer bij Hem, die leeft tot in alle eeuwigheden, die de hemel geschapen heeft, en alles wat daarin is, en de aarde, en alles wat daarop is, en de zee, en wat daarin is: er zal geen tijd meer zijn. Maar in de dagen van de stem van de zevende engel, wanneer hij zal klinken, zal ook het mysterie van God worden volbracht, zoals hij zijn knechten, de profeten, verkondigd heeft." Het stuk bestaat uit acht delen, die in verschillende samenstellingen gespeeld worden.

De schoonheid van Gods schepping en met name het gezang van vogels was de grootste inspiratiebron van Messiaen. Hij trok regelmatig de natuur in om vogelzang te noteren en deze in zijn composities te verwerken. In de Liturgie de cristal ontwaken de nachtegaal en de merel. Deze vogels komen terug in de klarinet solo l'Abîme des oiseaux. "Ze staan symbool voor ons verlangen naar vrijheid, licht, sterren, regenbogen en vrolijke liederen", aldus Messiaen.

Daarnaast associeerde Messiaen vaak muziek en kleur. In Vocalise, pour l'Ange qui annonce la fin du Temps schrijft hij dat het gaat over "trage cascades van blauw en lila snaren, goud en groen, rood, paars, oranje-blauw, allen overheerst door staalgrijzen".

Het vierde deel, de eenvoudige Intermède is het eerste stuk dat Messiaen schreef voor zijn collega-musici toen hij ontdekte dat er muziek gemaakt kon worden in het kamp. Waarschijnlijk omdat er toen nog geen piano was, schreef hij dit deel voor een trio. Een relatief orthodox stuk, ietwat extravert en bedoeld om het oor te beminnen met voluptueuze en meditatieve klanken.

In het grandioze Louange à l'éternité de Jésus laat Messiaen de tijd bijna stilstaan met het spel van een hele lange, langzame melodie door de cello: 'extreem traag en extatisch'. De pianoakkoorden ondersteunen hem, en het duurt, en het duurt tot de luisteraar het begrip tijd vergeten is.

Messiaen laat een andere ritmische bron horen in Danse de la fureur, pour les sept trompettes. Geïnspireerd door oude Griekse en Hindoestaanse ritmes verbreedt hij de maat waardoor de puls steeds verspringt. Het ritmische motief keert telkens net iets anders terug en breidt zich steeds meer uit, wat de luisteraar telkens op het verkeerde been zet.

Waar het 6e deel het meest vraagt van de musici, is Fouillis d'arcs-en-ciel, pour l'Ange qui annonce la fin du Temps wellicht het deel dat het meest van de luisteraar vergt. Twee melodieën worden bewerkt in variaties en worden gegoten in typische Messiaense technieken.

Tenslotte klinkt het Louange à l'Immortalité de Jésus, waarin de viool lijkt te zweven boven het steevaste ritme van de piano. Messiaen benadrukt hier hoe belangrijk ritme is. Het Quatuor gaat niet alleen over het einde der tijden, maar ook over de opheffing van het muzikale principe tijd. Hij doelde daarmee op het einde van de begrippen heden en verleden, of anders gezegd: het begin van de eeuwigheid. Hiermee wilde Messiaen het begrip tijd onderzoeken en vooral het hier en nu vinden.

Dank

Voor de totstandkoming van dit concert zijn wij grote dank verschuldigd aan Mevr. Eline Vis, die ons ruimhartig ondersteunt. Dank aan Mevr. Anne Philippe, ze is begunstiger van RCMS en ondersteunt specifiek de jonge musici. We bedanken de Bergsingelkerk en de Oude Kerk Charlois voor hun gastvrijheid, Onno Bakker voor zijn professionele geluidsopnames in de Bergsingelkerk, Lucas Raggars voor het ontwerp van de flyers en posters, Jan Hordijk voor de fotografie en onze enthousiaste vrijwilligers voor het helpen met flyeren. Daarnaast danken wij Codarts en het Batavierhuis voor hun steun bij deze productie.

Dit concert is mede mogelijk gemaakt door:

- Gemeente Rotterdam,
- Stichting ter bevordering van Volkskracht,
- Van den Berch Van Heemstede Stichting,
- Stichting Verzameling Van Wijngaarden-Boot,
- Erasmus Stichting,
- Elise Mathilde Fonds,
- G.Ph. Verhagen Stichting,
- Gilles Hondius Foundation.

Wij zijn deze organisaties zeer dankbaar voor hun financiële bijdrages.

Echter, met deze subsidies zijn we nog niet uit de kosten voor dit concert. Een ruimhartige bijdrage aan het einde van deze avond is dan ook zeer welkom!

Volgende concerten

De volgende concerten in deze serie zijn getiteld 'Altviool!'. De altviool wordt in het zonnetje gezet met de strijkkwintetten van Mozart en Dvorák. Daarnaast klinkt een werk van de Nederlandse componist Leo Samama voor 6 altviolen.

- ⦿ Zaterdag 22 juni: aanvang 20.15 uur
Bergsingelkerk, Bergsingel 150, Rotterdam.
- ⦿ Zondag 23 juni: aanvang 20.15 uur
Oude Kerk, Charloisse Kerksingel 35, Charlois

Blijf op de hoogte

Wilt u een uitnodiging ontvangen voor dit concert? Laat dan uw e-mailadres achter op de formulieren bij de entree van de kerk.

Uiteraard wordt dit concert ook aangekondigd op onze website en op Facebook:

» rotterdamchambermusicociety.nl

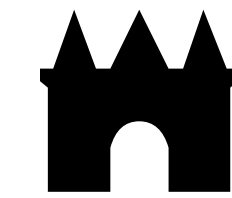
» facebook.com/rotterdamchambermusicociety

Oproep

Voor zowel onze concertreeks in de Bergsingelkerk als voor de concerten in de Oude Kerk in Charlois zijn we nog op zoek naar vrijwilligers die ons kunnen helpen met flyeren.

Wilt u ons helpen of kent u mensen die dit zouden willen doen? Spreek ons even aan of zoek contact met ons via:

rotterdamchambermusicociety@gmail.com

Van den Berch van Heemstede Stichting

Stichting Bevordering van Volkskracht

ROTTERDAM
CHAMBER MUSIC
SOCIETY

erevoorzitter LAHAV SHANI
ereambassadeur YANNICK NÉZET-SEGUIN
artistiek leider JULIEN HERVÉ